

Ільченко Ігор Олександрович

Школи регіоналізму: основні питання досліджень та особливості національних підходів

УДК 323.174:303.4(477+497-15)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-5.25>

Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Ільченко Ігор Олександрович
аспірант кафедри міжнародних
відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Всеволода Змієнка, 2, Одеса,
Україна
ORCID: 0009-0009-6571-7583

Метою дослідження є виявлення основних сучасних підходів до вивчення регіонів в умовах, коли окремі регіони набувають більшої самостійності у визначенні своїх інтересів та порядку денного в системі міжнародних відносин. У підсумку дослідження виявлено, що в області сучасних безпекових досліджень акцент робиться на тому, що домінування глобальних загроз, характерних для періоду «холодної війни», поступилося сьогодні місцем локальним загрозам. Цю трансформацію відображено у літературі про «нові війни», де аналізуються сучасні проблеми безпеки, що виникають у зв'язку з конкретними регіонами, державами або навіть недержавними та транснаціональними групами, які стають джерелами конфліктів. Інший тип досліджень визначається тим, що соціальний потенціал тісно пов'язаний із демографічними показниками. Основною метою держави є створення комфортних умов життя для громадян та забезпечення доступу до таких сфер, як освіта, медицина, культура і розвиток особистості, що сприяють покращенню якості життя. Третій підхід – економічний регіоналізм – є особливо актуальним для дослідження країн Західних Балкан, оскільки економічна сфера тут представляє комплексну проблему, адже правляча комуністична партія раніше використовувала специфічний метод управління економікою: основним інструментом були п'ятирічні плани, виробництво перебувало під повним державним контролем, промисловість націоналізували, а приватне підприємництво, іноземна допомога та інвестиції були заборонені. Останній тип регіоналізму, який іноді називають екологічним або зеленим регіоналізмом, базується на аналізі кліматичних проблем. Сьогодні численні міжнародні організації, транснаціональні корпорації, банки розвитку, громадські рухи та окремі особи активно просувають ідею сталого розвитку, спрямовану на протидію зміні клімату. Швидкі кліматичні зміни, глобальне потепління, масове забруднення довкілля та заходи протидії цим явищам стали одними з найважливіших тенденцій сучасності, поряд із новими економічними ініціативами, правами людини та технічним прогресом.

Ключові слова: регіоналізм, наукова думка, посткомуністичні країни, Україна, Західні Балкани.

Вступ. Під регіоном зазвичай розуміють об'єднання двох чи більше держав, що мають спільні кордони та тісні внутрішньорегіональні зв'язки. Особливістю регіонального підходу є те, що дослідники аналізують як існуючі інституції та організації, так і можливість їх появи. Традиційними об'єктами дослідження стають регіональні установи, проте неможливо однозначно стверджувати, що створення регіональної організації є остаточним результатом ефективної регіональної політики. З одного боку, між процесом формування регіону та створенням інституцій не спостерігається прямий зв'язок, а з іншого – виникнення або наявність регіональної інтеграційної організації може свідчити про один із етапів розвитку регіоналізму. Формування регіону майже завжди супроводжується вирішенням практичних завдань, що можуть включати цілі економічної інтеграції (АСЕАН), питання економічної та безпекової співпраці (ШОС), завдання щодо врегулювання конфліктів (Схема сертифікації Кімберлійського процесу) або багатофункціональні цілі (МЕРКОСУР, ЄС).

Теорії регіоналізму в європейській та американській політології можна розподілити за секторами, які отримують найбільшу увагу. Не дивно, що багато дослідників ставлять безпекові питання на перше місце. Після «холодної війни» напруженість між наддержавами в міжнародній системі посту-

пово замінилася локальними конфліктами, що охопили весь світ. Саме тому все частіше з'являється поняття «безпековий регіоналізм».

Після краху «світової соціалістичної системи» регіональні проблеми набули значно більшої ваги, оскільки централізовані політичні системи комуністичних режимів Східної Європи та СРСР, побудовані за суворою ієрархічною структурою, свідомо ігнорували питання внутрішніх регіональних відмінностей та ідентичностей. Сьогодні ж такі регіони, як Чорноморський або Західні Балкани, вносять новизну у сучасні міжнародні процеси, створюючи нові форми співпраці як на місцевому, так і на державному рівнях.

Мета та завдання. Метою статті є виявлення основних сучасних підходів до вивчення регіонів в умовах, коли окремі регіони набувають більшої самостійності у визначенні своїх інтересів та порядку денного в системі міжнародних відносин. У завдання входить визначення найбільш важливих теоретиків регіоналізму, дослідження їх вкладу в еволюції теорії регіоналізму, пошуки місця української школи регіоналізму в світовій науці про регіоналізм.

Методи дослідження. Теоретичною основою нашого дослідження є окремі напрацювання зарубіжних авторів, відомих саме як теоретики регіоналізму (Agrawala, & Klasen, 2014 [1]; Ayooob,

1995 [2]; Buzan, 2003 [3]; Fawcett, 2005 [4]; Lake, & Morgan, 1997 [5]; Obydenkova, 2022 [6]; Söderbaum, 2002 [7]; Söderbaum, & Hettne, 2009 [8]; Tavares, 2009 [9]; Tödting, Tripp, & Frangenheim, 2020 [10]; Wendt, 2000 [11]; Yadav, 2008 [12]), а також роботи Одеської школи міжнародних відносин (Брусилівська, 2023 [13]). Це дає можливість визначити не тільки світові тенденції у розвитку регіоналізму, але й поговорити про вклад українських науковців у світову науку.

Результати. З початку 1990-х рр. розвиток міждержавних відносин характеризується трансформацією колишніх об'єднань і союзів держав у нові регіональні та субрегіональні блоки. Цей процес відбувається в умовах поступового «спускання» ряду спільних політико-економічних зобов'язань з глобального на регіональний рівень, що є частиною глобальної регіоналізації геополітичного простору, з кінцевою метою формування нового, територіально обмеженого політичного регіону [8, с. 2].

Регіоналізм, як комплекс різних форм міждержавного співробітництва та інтеграції, тісно пов'язаний як у теоретичному, так і у практичному плані з поняттям міжнародного порядку, безпеки та тривалого миру. За своєю суттю, він ґрунтується на класичних теоріях європейської інтеграції, які виходять з ідеї поступового об'єднання суверенних держав, роздрібнених конфліктами, в єдину спільноту, здатну розвиватися без значних внутрішніх суперечок та військових протистоянь [7, с. 2].

Хоча після Другої світової війни регіоналізм посилювався у глобальному масштабі, окремі регіони значно відрізняються за рівнем інституціоналізації – високим у Західній Європі та меншим у Східній Європі. Незважаючи на створення багатьох регіональних інституцій із чіткою економічною орієнтацією, багато з них розвинули додатковий компонент безпеки, який є наслідком функціонального розширення та відображає як регіональні потреби, так і глобальні пріоритети [4, с. 28].

Поняття безпеки в контексті регіональних установ можна трактувати двома взаємопов'язаними способами. З одного боку, воно може означати сприяння встановленню мирних та передбачуваних відносин серед членів організації, будівництво безпеки та спільноти через співпрацю – широке розуміння, властиве будь-якій регіональній організації. З іншого боку, більш вузьке тлумачення полягає у тому, що регіональна інституція безпеки є організацією, у статуті якої чітко прописані завдання з забезпечення безпеки, що включають протидію загрозам через координацію оборонних або зовнішньополітичних заходів на певному рівні [4, с. 35].

З часом регіональні об'єднання стали розглядатися як ефективні партнери ООН у її зусиллях щодо підтримки та зміцнення миру у зонах конфліктів. Це бачення базується на ряді логічних міркувань: регіональні організації здатні зіграти

визначну роль у забезпеченні безпеки завдяки своїй зацікавленості у збереженні миру у «своїх» регіонах і глибшому розумінні причин, обставин та можливих шляхів вирішення локальних конфліктів. Регіоналізація безпеки не заперечує, що окремі питання мають глобальний характер і можуть найкраще вирішуватися за допомогою багатосторонніх інституцій, таких як ООН, але також підкреслює, що регіональні механізми можуть ефективніше відповідати специфічним потребам і інтересам окремих регіонів [8, с. 6].

Ряд відомих регіональних організацій зафіксував вагомі успіхи у забезпеченні миру або відновленні країн, постраждалих від війни в пост-югославському просторі. Проте чіткої, універсальної схеми чи процесу для розвитку регіоналізму безпеки немає. З'являються нові загрози, які ставлять під сумнів роль держави як основного суб'єкта у сфері безпеки. У деяких випадках держави більше не здатні ефективно протидіяти загрозам, оскільки максимізація власних інтересів стає їх пріоритетом. Вони не бажають брати на себе повну відповідальність за глобальні загрози, віддаючи перевагу розподілу витрат; там, де витрати перевищують потенційні вигоди, держави стають ще більш байдужими до цього питання. Хоча глобальні проблеми потребують загальносвітової реакції, на практиці такі відповіді не завжди доступні, і саме тут регіональний рівень безпеки може забезпечити можливості для ефективної протидії новим загрозам [9].

Однак особливості взаємодії в межах конкретного регіонального простору зумовлені специфікою зовнішньополітичних стратегій країн цього регіону. Тому внутрішні відносини можна розглядати як невід'ємне продовження зовнішньополітичної діяльності двох або кількох держав, що мають військово-стратегічний характер і ґрунтуються на чіткому уявленні про безпеку регіону. Взаємовідносини між державами регіону можуть мати як ситуативний, так і системний характер, спрямовані на встановлення співпраці в окреслених сферах, з обміном інформацією для формування бачення подальшого розвитку регіону та пошуку шляхів вирішення як реальних, так і потенційних загроз для реалізації регіональних проєктів у політичній, економічній, енергетичній, військовій та гуманітарній сферах, що сприяє покращенню мирної ситуації [9].

Зовнішньополітична стратегія країн регіону може бути скоординована з метою підвищення ефективності реагування на можливі зміни у системі взаємодії, які виникли внаслідок деструктивних дій окремого гравця, і які загрожують майже всім державам регіонального простору. Присутність суб'єктів у чітко визначеному регіональному середовищі впливає на їхні зовнішньополітичні дії, адже суб'єкти раціонально аналізують характеристики середовища, що трансформується, і реагують на

них. Варто зазначити, що орієнтації та установки суб'єктів є непостійними та змінюються під впливом інституцій, що самі зазнають трансформації.

Основним інстинктом людини є прагнення до виживання, а для держави – забезпечення власного існування та максимізація її інтересів. Держави прагнуть захистити себе від будь-яких загроз, гарантуючи свою безпеку. Оскільки кожна держава має власне сприйняття загроз і концепцію безпеки, вона формує власну політику безпеки. Отже, безпековий регіоналізм відображає здатність держав регіону ефективно протидіяти агресії та забезпечувати стабільність системи регіональних відносин.

За словами Баррі Бузана, головним критерієм для виділення регіонів є високий рівень взаємозалежності у сфері безпеки, який визнають сусідні держави. У рамках теорії регіонального комплексу безпеки (RSCT) Копенгагенської школи Бузан визначив такі основні параметри: наявність чітких кордонів, що розмежовують регіони; анархічну структуру, тобто регіон має складатися з двох або більше автономних одиниць (держав); полярність, яка характеризує розподіл влади між головними акторами регіону; соціальну складову, що визначає, як держави сприймають своїх сусідів за шкалою «друг-ворог» [3].

Бузан також пропонує типологію регіональних комплексів безпеки. Він виділяє стандартний тип, де полярність визначається виключно регіональними державами, та центральний тип, який поділяється на три основні форми (з можливістю існування четвертої). При цьому перші дві форми характеризуються однополярністю, проте розрізняються тим, чи переважає в регіоні наддержава чи регіональна держава. Наддержава виступає як лідер не лише на регіональному, але й на глобальному рівні, що ускладнює формування балансу сил серед інших суб'єктів регіонального об'єднання. Третій тип – це світова держава, що являє собою біполярний або багатополярний центр сили, а четвертий тип, суперкомплекс, характеризується потужним міжрегіональним рівнем безпеки, у якому слабкі держави можуть заручитися підтримкою супердержави чи світової держави проти центрального актора регіону. Теорія RSCT акцентує увагу на наявності більше двох суб'єктів у регіоні, їхній полярності та діалозі «дружба-ворожнеча», при цьому полярність може варіювати від однополярної до багатополярної, а відносини – від дружніх до ворожих [3].

Міжнародна система є одним із ключових чинників, що впливають на рівень загроз та безпеки держав. Розуміння її структури дозволяє визначити вплив на безпекову політику конкретної держави, адже саме сприйняття безпеки нацією впливає на її підхід до формування регіонального комплексу безпеки. За Бузаном, організації регіональної безпеки можна класифікувати на два типи: стандартні

організації співпраці, що складаються виключно з регіональних сил, де зберігається баланс сил, хоча лідер може виділятися; регіональні організації безпеки, орієнтовані на центрального актора, до складу яких, крім регіональних держав, входить одна або декілька світових сил. У другому випадку найсильніша світова держава виступає центром організації, а розуміння безпеки переходить із регіонального на глобальний рівень. Такий тип співпраці, як правило, є більш стабільним, оскільки домінуюча держава встановлює «відкриту гегемонію», передаючи частину своїх прав іншим суб'єктам для забезпечення стабільності та безпеки [3].

Ефективність застосування теорії Бузана підтверджено на прикладі регіону Південної Азії, де безпековий фактор має вирішальне значення, проте її можна застосувати і до країн РЗБ. Для дослідження цього явища, поряд із теорією регіонального комплексу безпеки Бузана, доцільно застосувати конструктивістський підхід, що перетинається з постколоніальними теоріями регіоналізму у контексті поняття «ідентичність».

Наприклад, Мухаммад Аюб визначає основні засади безпеки в країнах «третього світу»: нелегітимність державних кордонів, інститутів і режимів; соціальну дезінтеграцію населення; відсутність консенсусу щодо фундаментальних питань. Він підсумовує: внутрішній і світовий порядок взаємопов'язані, особливо у сфері конфліктів; першочергово необхідно розглядати побутовий порядок у державі, адже він є джерелом конфліктів; внутрішні та міждержавні конфлікти взаємопов'язані і безпосередньо впливають на регіональне середовище. Таким чином, за Аюбом, без внутрішньої стабільності та певної ідентичності неможливо об'єктивно аналізувати систему регіональної безпеки та згуртованість регіону [2].

Конструктивіст Александер Вендт визначає держави як суб'єктів міжнародної політики, що діють, спираючись на значення, яке об'єкти мають для них. Держави формують різні відносини до «друзів» та «ворогів», оскільки перші для них менш загрозливі, а другі – більш. Вони визначають свої інтереси, світогляд і «соціальну поведінку», що проявляється через ідентичність як атрибут регіону. Таким чином, регіоналізм виступає як спільна ідентичність групи держав із спільним соціальним, історичним і політичним досвідом [11].

Девід Лейк та Патрік Морган пропонують альтернативне визначення системи регіональної безпеки як «стан відносин всередині окремого регіону, що може негативно впливати на інші держави» [5].

Зовнішні ефекти – це наслідки діяльності однієї держави, що впливають на інші країни регіону, і вони є однією з основних причин питань регіональної безпеки, адже заходи, спрямовані на захист власних інтересів, часто негативно відбиваються на політиці інших. Держави об'єднуються для спільної

роботи з метою обмеження або повної зміни дій інших суб'єктів. Географічна близькість, за Лейком, є важливою, оскільки чим менша відстань, тим легше і швидше можуть поширюватися загрози, що робить її вирішальним чинником для співпраці у протидії регіональним загрозам. Крім того, Лейк із Морганом (1997) зазначають, що регіони можна визначати за режимом управління безпекою або «регіональним порядком», який може варіювати від простих систем балансу сил або угод до складніших інтегрованих спільнот. Вони також пропонують альтернативне визначення регіонального комплексу безпеки як «держави, на які впливає хоча б один транскордонний, але місцевий зовнішній фактор безпеки» [5].

Проте регіон виступає насамперед як рівень аналізу. Держава, беручи участь у розробці міжнародного регіонального проекту, повинна відмовитися від виключного акценту на власних національних інтересах, зокрема, на захисті національної безпеки, і врахувати потреби економічної інтеграції (зміцнення глобального та регіонального поділу праці, збільшення доходів і покращення соціально-економічного розвитку) [8, с. 2].

Отже, домінування глобальних загроз, характерних для періоду «холодної війни», поступилося місцем локальним загрозам. Цю трансформацію відображено у літературі про «нові війни», де аналізуються сучасні проблеми безпеки, що виникають у зв'язку з конкретними регіонами, державами або навіть недержавними та транснаціональними групами, які стають джерелами конфліктів.

Ще один підхід до регіонів пов'язаний із так званим демографічним регіоналізмом. Будь-яка держава функціонує завдяки населенню. Поняття «демографічний потенціал» охоплює численні складові – вік, чисельність, рівень народжуваності та смертності, міграційні процеси – що є критично важливими для подальшого розвитку країни. Важливість цього потенціалу підкреслюється його зв'язком із соціально-економічним розвитком: кількість і якість населення безпосередньо впливають на рівень трудових ресурсів, що визначають виробництво та економіку в цілому. Крім того, населеність територій має значення для їх економічного освоєння, адже облагороджені людською діяльністю простори сприяють розвитку економіки. Нарешті, у країнах, де громадяни заможні, здорові та мають доступ до освіти, соціальна сфера функціонує значно ефективніше.

Соціальний потенціал тісно пов'язаний із демографічними показниками. Основною метою держави є створення комфортних умов життя для громадян та забезпечення доступу до таких сфер, як освіта, медицина, культура і розвиток особистості, що сприяють покращенню якості життя.

Третій підхід – економічний регіоналізм – є особливо актуальним для дослідження країн РЗБ,

оскільки економічна сфера тут представляє комплексну проблему. Це логічно, адже правляча комуністична партія раніше використовувала специфічний метод управління економікою: основним інструментом були п'ятирічні плани, виробництво перебувало під повним державним контролем, промисловість націоналізували, а приватне підприємство, іноземна допомога та інвестиції були заборонені.

Останній тип регіоналізму, який іноді називають екологічним або зеленим регіоналізмом, базується на аналізі кліматичних проблем. Сьогодні численні міжнародні організації, транснаціональні корпорації, банки розвитку, громадські рухи та окремі особи активно просувають ідею сталого розвитку, спрямовану на протидію зміні клімату. Швидкі кліматичні зміни, глобальне потепління, танення льодовиків, масове забруднення довкілля та заходи протидії цим явищам стали одними з найважливіших тенденцій сучасності, поряд із новими економічними ініціативами, правами людини та технічним прогресом. Для зменшення негативних наслідків змін клімату створено численні організації та укладено багато міжнародних договорів, серед яких особливо виділяються Кіотський протокол (1997) та Паризька угода (2015). Проте жодна глобальна ініціатива не змогла досягти значних успіхів: тоді як деякі країни активно впроваджують нові екологічні принципи, інші, переважно індустриально розвинені суб'єкти, або ігнорують ці постулати, або демонструють умовну прихильність до боротьби зі змінами клімату. Така ситуація спричинила формування регіонів, які чітко демонструють успішність певних суб'єктів у боротьбі зі змінами клімату, тоді як інші країни та регіони з найгіршими екологічними показниками потребують радикального перегляду своєї зеленої політики або міжнародної підтримки для ефективного фінансування заходів [12, с. 128]. Саме так виникає концепція екологічного регіоналізму – аналіз кліматичної політики країн з урахуванням їх приналежності до групи провідних або відстаючих суб'єктів у сфері клімату.

Дослідження міжнародної координації через регіональний, а не глобальний підхід, активно розвивалися в науковій літературі, хоча дебати щодо життєздатності переговорів і впровадження глобальних екологічних угод тривають. Регіональні екологічні угоди, які складають близько 60% усіх міжнародних екологічних договорів, можуть стати цінним джерелом для формування регіональних кліматичних ініціатив, проте потребують подальшого вивчення [6, с. 2].

До прикладів регіонального співробітництва належать впровадження директив ЄС і країн ЗБ у сфері відновлюваних джерел енергії згідно з Договором про Енергетичне Співтовариство, а також спільне використання енергетичних ресурсів через регіональні енергетичні пули та гідроенергетичне

співробітництво. Країни-члени ЄС та Європейський парламент ухвалили ряд директив Європейської комісії, спрямованих на створення правової та нормативної бази для відновлюваної енергії в ЄС [1, с. 1114–1115]. Ці директиви є прикладом ефективного регуляторного інструменту, який увійшов до складу кліматичного та енергетичного пакету ЄС. Незважаючи на відмінності в інституційній спроможності, ноу-хау, типах інструментів національної політики та рівнях їх впровадження серед країн-членів, спільна прихильність екологічним принципам робить ЄС одним із найуспішніших гравців у сфері кліматичних ініціатив у світі [10].

Серед вагомих теоретичних здобутків української школи регіоналістики варто відзначити статтю О. Брусиловської «Дослідження регіоналізму: чи чекати подальшої еволюції?» (2023) [13]. За її словами, «сьогодні планетарну архітектуру дедалі частіше можна сприймати як регіональну систему з власними підсистемами та характерною ієрархією політичних акторів» [13, с. 30]. Таким чином, регіон виступає не лише як один із ключових суб'єктів цієї системи, а й як структурна одиниця глобального простору. Сучасний регіоналізм сприймається не тільки як стратегія регіональних еліт, але, перш за все, як потужний інструмент створення багатопольярної та поліцентричної конфігурації міжнародних відносин і важливий важіль інтеграційних процесів. Регіони набувають дедалі більшої ваги у функціонуванні різних сфер світових процесів, що дозволяє розглядати їх як ключовий чинник формування світового порядку [13, с. 30].

Як зазначає Брусиловська, «регіоналізація як процес формування регіональної згуртованості виникає переважно у відповідь на необхідність вирішення практичних завдань. Деякі експерти, що досліджують АСЕАН, вказують на ідентичність цієї організації як особливу нормативну культуру, де прийняття певного набору норм регіональними акторами сприяє формуванню регіональної ідентичності. В сучасних регіональних процесах ідеї часто займають провідне місце, випереджаючи економічні та політичні можливості» [13, с. 37].

Отже, регіоналізм як концепція може набувати різних інституційних форм і видів регіональної консолідації, а також різноманітно позиціонувати себе на міжнародній арені. Наприклад, Європейський Союз, як регіональний проект, пройшов декілька стадій регіонального будівництва – від економічного співтовариства до політико-економічного союзу. Інші регіональні об'єднання характеризуються різними ступенями інтеграції та згуртованості.

Важливим напрямом сучасних регіональних досліджень є аналіз взаємозв'язку між регіоналізмом (на макрорівні) та регіоналізацією (на мікрорівні). Поряд із формуванням масштабних мега-процесів спостерігається створення макро-регіонів, а також фрагментація та регіоналіза-

ція всередині окремих регіонів. Субнаціональні (мікрорегіони) та наднаціональні (макрорегіони) утворення зазвичай досліджуються окремими академічними колами. Мікрорегіоналізм традиційно розглядається в контексті федералізму, сепаратизму та трансрегіонального співробітництва. За словами Брусиловської, «зв'язки між мікрорегіоналізмом і макрорегіоналізмом не лише недооцінені з емпіричної точки зору, але їхнє складне співіснування практично не піддається поясненню за допомогою традиційних теорій, які домінують у сучасних міжнародних відносинах. Збільшення числа мікрорегіонів, що виникають у різних формах – субнаціональних, транскордонних, офіційних чи неформальних, економічних, політичних, адміністративних, культурних та ін. – очевидне і вимагає окремого дослідницького підходу» [13, с. 40].

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що застосування регіонального підходу в аналізі міжнародної політики дозволяє об'єктивно відбрати держави за певними критеріями. У сфері екології це дає можливість оцінити практичні зусилля окремих груп держав на основі їх реальних результатів у боротьбі зі змінами клімату, а також адекватно класифікувати країни на більш просунуті та ті, які демонструють скромні результати, що дає підстави для використання різних теоретичних концепцій для аналізу регіонів з різними потенціалами. З точки зору зеленого регіоналізму необхідно виокремити групи держав, що формують регіони або субрегіони, які демонструють найуспішніші результати у боротьбі із забрудненням довкілля та переході на альтернативні джерела енергії. Водночас не всі регіони Європи однаково орієнтовані на екологічні ідеали: більшість посткомуністичних країн мають негативні зелені показники, а деякі самі стають джерелом забруднення. Отже, здобутки регіоналістів дозволяють на сучасному етапі окреслити ключові проблеми, що дозволяють розглядати певну групу держав як регіон, і застосовувати теорію регіоналізму для дослідження посткомуністичного світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Agrawala S., Klasen S. Regional Development and Cooperation. *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change, Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment, Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. 2014. p. 1083–1140.
2. Ayooob M. *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict, and the International System*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 1995. 213 p.
3. Buzan B. Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World. *Theories of New Regionalism*. A Palgrave reader. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003.
4. Fawcett L. The Origins and Development of Regional Ideas in the Americas. *Regionalism and Governance in the Americas*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005. P. 25–51.

5. Lake D. A., Morgan P. *Regional Orders. Building Security in a New World*. Pennsylvania State University Press, 1997.
6. Obydenkova A. Environmental Regionalism and International Organizations: Implications for Post-Communism. *Problems of Post-Communism*. 2022. DOI: 10.1080/10758216.2022.2044353.
7. Söderbaum F. The International Political Economy of Regionalism. *The Globalisation of International Political Economy*. Basingstoke: Palgrave, 2002.
8. Söderbaum F., Hettne B. Regional Security in a Global Perspective. *Africa's New Peace and Security Architecture. Promoting norms and institutionalising solutions*. Ashgate, 2009.
9. Tavares R. *Regional Security: The Capacity of International Organisations*. London and New York: Routledge, 2009.
10. Tödtling F., Tripp M., Frangenheim A. Policy Options for Green Regional Development: Adopting a Production and Application Perspective. *Science and Public Policy*. 2020. Vol. 47, No 6. P. 865–875.
11. Wendt A. Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International relations: critical concepts in political science*. New York: Routledge, 2000.
12. Yadav M. A. Defining Ecological Regionalism – A Theoretical Perspective. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*. 2008. Vol. 113. P. 127–136.
13. Брусиловська О. Дослідження регіоналізму: чи чекати подальшої еволюції? *Міжнародні та політичні дослідження*. 2023. Вип. 36. с. 30–42.

REFERENCES:

1. Agrawala, S., & Klasen, S. (2014). Regional development and cooperation. In *Climate change 2014: Mitigation of climate change, contribution of working group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, pp. 1083–1140.
2. Ayoob, M. (1995). *The third world security predicament: State making, regional conflict, and the international system*. Lynne Rienner.

3. Buzan, B. (2003). Regional security complex theory in the post-Cold War world. In F. Söderbaum & T. M. Shaw (Eds.), *Theories of new regionalism: A Palgrave reader*. Palgrave Macmillan.
4. Fawcett, L. (2005). The origins and development of regional ideas in the Americas. In L. Fawcett & M. Serrano (Eds.), *Regionalism and governance in the Americas*, pp. 25–51. Palgrave Macmillan.
5. Lake, D. A., & Morgan, P. (1997). *Regional orders: Building security in a new world*. Pennsylvania State University Press.
6. Obydenkova, A. (2022). Environmental regionalism and international organizations: Implications for post-communism. *Problems of Post-Communism*. DOI: 10.1080/10758216.2022.2044353
7. Söderbaum, F. (2002). The international political economy of regionalism. In N. Philips (Ed.), *The globalisation of international political economy*. Palgrave.
8. Söderbaum, F., & Hettne, B. (2009). Regional security in a global perspective. In U. Engel, J. G. Porto, & D. Bond (Eds.), *Africa's new peace and security architecture: Promoting norms and institutionalising solutions*. Ashgate.
9. Tavares, R. (2009). *Regional security: The capacity of international organisations*. Routledge.
10. Tödtling, F., Tripp, M., & Frangenheim, A. (2020). Policy options for green regional development: Adopting a production and application perspective. *Science and Public Policy*, vol. 47, no. 6, pp. 865–875.
11. Wendt, A. (2000). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. In A. Linklater (Ed.), *International relations: Critical concepts in political science*. Routledge.
12. Yadav, M. A. (2008). Defining ecological regionalism – A theoretical perspective. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, vol. 113, pp. 127–136.
13. Brusylovs'ka, O. (2023). Doslidzhennia rehionalizmu: chy chekatty podal'shoi evoliutsii? [Research of regionalism: Should we expect further evolution?]. *Mizhnarodni ta politychni doslidzhennia*, vol. 36, pp. 30–42.

Schools of regionalism: main research questions and features of national approaches

Ilchenko Ihor Oleksandrovych

Postgraduate Student at the Department
of International Relations
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vsevoloda Zmienka str., 2, Odesa,
Ukraine
ORCID: 0009-0009-6571-7583

The aim of the study is to identify the main modern approaches to the study of regions in conditions when individual regions are gaining greater independence in determining their interests and agenda in the system of international relations. As a result of the study, it was found that in the field of modern security studies, the emphasis is on the fact that the dominance of global threats characteristic of the Cold War period has given way to local threats today. This transformation is reflected in the literature on "new wars", which analyses modern security problems arising in connection with specific regions, states, or even non-state and transnational groups that become sources of conflicts. Another type of research is determined by the fact that social potential is closely related to demographic indicators. The main goal of the state is to create comfortable living conditions for citizens and ensure access to such areas as education, medicine, culture and personal development, which contribute to improving the quality of life. The third approach – economic regionalism – is particularly relevant for the study of the Western Balkan countries, since the economic sphere here represents a complex problem, since the ruling communist party previously used a specific method of managing the economy: the main tool was five-year plans, production was under full state control, industry was nationalized, and private entrepreneurship, foreign aid and investment were prohibited. The last type of regionalism, sometimes called ecological or green regionalism, is based on the analysis of climate problems. Today, numerous international organizations, transnational corporations, development banks, public movements and individuals are actively promoting the idea of sustainable development aimed at combating climate change. Rapid climate change, global warming, massive environmental pollution and measures to counteract these phenomena have become one of the most important trends of our time, along with new economic initiatives, human rights and technical progress.

Key words: regionalism, scientific thought, post-communist countries, Ukraine, Western Balkans.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 17.11.2025
Дата публікації: 15.12.2025